

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari

9/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

**IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING
DOLZARB MUAMMOLARI**

№ 5/9 (4) – 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

TOSHKENT-2024

BOSH MUHARRIR:

Isanova Feruza Tulqinovna

TAHRIR HAY'ATI:

07.00.00- TARIX FANLARI:

Yuldashev Anvar Ergashevich – tarix fanlari doktori, siyosiy fanlar nomzodi, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Mavlanov Uktam Maxmasabirovich – tarix fanlari doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Xazratkulov Abror – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti.

Tursunov Ravshan Normuratovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Xolikulov Axmadjon Boymahmatovich – tarix fanlari doktori, O'zbekiston Milliy Universiteti;

Gabrielyan Sofya Ivanovna – tarix fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Milliy Universiteti.

Saidov Sarvar Atabullo o'g'li – katta ilmiy xodim, Imom Termiziy xalqaro ilmiy-tadqiqot markazi, ilmiy tadqiqotlar bo'limi.

08.00.00- IQTISODIYOT FANLARI:

Karlibayeva Raya Xojabayevna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Ostonokulov Azamat Abdukarimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Toshkent moliya instituti;

Arabov Nurali Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Azizov Sherzod O'ktamovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Bojxona instituti;

Xojayev Azizxon Saidaloxonovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent, Farg'ona politexnika instituti

Xolov Aktam Xatamovich – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Shadiyeva Dildora Xamidovna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent v.b, Toshkent moliya instituti;

Shakarov Qulmat Ashirovich – iqtisodiyot fanlari

nomzodi, dotsent, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

09.00.00- FALSAFA FANLARI:

Hakimov Nazar Hakimovich – falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Yaxshilikov Jo'raboy – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

G'aybullayev Otabek Muhammadiyevich – falsafa fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Saidova Kamola Uskanbayevna – falsafa fanlari doktori, "Tashkent International University of Education" xalqaro universiteti;

Hoshimxonov Mo'min – falsafa fanlari doktori, dotsent, Jizzax pedagogika instituti;

O'roqova Oysuluv Jamoliddinovna – falsafa fanlari doktori, dotsent, Andijon davlat tibbiyot instituti, Ijtimoiy-gumanitar fanlar kafedrasini mudiri;

Nosirxodjayeva Gulnora Abdukaxxarovna – falsafa fanlari nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Turdiyev Bexruz Sobirovich – falsafa fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent, Buxoro davlat universiteti.

10.00.00- FILOLOGIYA FANLARI:

Axmedov Oybek Saporbayevich – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ko'chimov Shuxrat Norqizilovich – filologiya fanlari doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hasanov Shavkat Ahadovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat universiteti;

Baxronova Dilrabo Keldiyorovna – filologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Mirsanov G'aybullo Qulmurodovich – filologiya fanlari doktori, professor, Samarqand davlat chet tillar instituti;

Salaxutdinova Musharraf Isamutdinovna – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, Samarqand davlat universiteti;

Kuchkarov Raxman Urmanovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent v/b, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yunusov Mansur Abdullayevich – filologiya fanlari nomzodi, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Saidov Ulugbek Aripovich – filologiya fanlari nomzodi, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi.

12.00.00- YURIDIK FANLAR:

Axmedshayeva Mavlyuda Axatovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Muxitdinova Firyuza Abdurashidovna – yuridik fanlar doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Esanova Zamira Normurotovna – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan yurist, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hamroqulov Bahodir Mamasharifovich – yuridik fanlar doktori, professor v.b., Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti;

Zulfiqorov Sherzod Xurramovich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Jamoat xavfsizligi universiteti;

Xayitov Xushvaqt Saparbayevich – yuridik fanlar doktori, professor, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Asadov Shavkat G'aybullayevich – yuridik fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi;

Ergashev Ikrom Abdurasulovich – yuridik fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Utemuratov Maxmut Ajimuratovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Saydullayev Shaxzod Alixanovich – yuridik fanlar nomzodi, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Hakimov Komil Baxtiyarovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Yusupov Sardorbek Baxodirovich – yuridik fanlar doktori, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Amirov Zafar Aktamovich – yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD), O'zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy

maktabi;

Jo'rayev Sherzod Yuldashevich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Babadjanov Atabek Davronbekovich – yuridik fanlar nomzodi, dotsent, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Rahmatov Elyor Jumaboyevich — yuridik fanlar nomzodi, Toshkent davlat yuridik universiteti;

13.00.00- PEDAGOGIKA FANLARI:

Xashimova Dildarxon Urinboyevna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat yuridik universiteti;

Ibragimova Gulnora Xavazmatovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti;

Zakirova Feruza Maxmudovna – pedagogika fanlari doktori, Toshkent axborot texnologiyalari universiteti huzuridagi pedagogik kadrlarni qayta tayyorlash va ularning malakasini oshirish tarmoq markazi;

Kayumova Nasiba Ashurovna – pedagogika fanlari doktori, professor, Qarshi davlat universiteti;

Taylanova Shoxida Zayniyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent;

Jumaniyozova Muhayyo Tojiyevna – pedagogika fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Ibraximov Sanjar Urunbayevich – pedagogika fanlari doktori, Iqtisodiyot va pedagogika universiteti;

Javliyeva Shaxnoza Baxodirovna – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti;

Bobomurotova Latofat Elmurodovna — pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), Samarqand davlat universiteti.

19.00.00- PSIXOLOGIYA FANLARI:

Karimova Vasila Mamanosirovna – psixologiya fanlari doktori, professor, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Hayitov Oybek Eshboyevich – Jismoniy tarbiya va sport bo'yicha mutaxassislarni qayta tayyorlash va malakasini oshirish instituti, psixologiya fanlari doktori, professor

Umarova Navbahor Shokirovna– psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, Amaliy psixologiyasi kafedrasi mudiri;

Atabayeva Nargis Batirovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti;

Shamshetova Anjim Karamaddinovna – psixologiya fanlari doktori, dotsent, O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti;

Qodirov Obid Safarovich – psixologiya fanlari doktori (PhD), Samarkand viloyat IIB Tibbiyot bo'limi psixologik xizmat boshlig'i.

22.00.00- SOTSILOGIYA FANLARI:

Latipova Nodira Muxtarjanovna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri;

Seitov Azamat Po'latovich – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston milliy universiteti;

SodiqovaShohida Marxaboyevna – sotsiologiya fanlari doktori, professor, O'zbekiston xalqaro islom akademiyasi.

23.00.00- SIYOSIY FANLAR

Nazarov Nasriddin Ataqulovich –siyosiy fanlar doktori, falsafa fanlari doktori, professor, Toshkent arxitektura qurilish instituti;

Bo'tayev Usmonjon Xayrullayevich –siyosiy fanlar doktori, dotsent, O'zbekiston milliy universiteti kafedra mudiri.

OAK Ro'yxati

Mazkur jurnal Vazirlar Mahkamasi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi Rayosatining 2022-yil 30-noyabrda 327/5-son qarori bilan tarix, iqtisodiyot, falsafa, filologiya, yuridik va pedagogika fanlari bo'yicha ilmiy darajalar yuzasidan dissertatsiyalar asosiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

<i>Насретдинова Дилфуза Мухаммадиновна</i> ЖЕНЩИНЫ ТАТАРКИ В КУЛЬТУРНОЙ ЖИЗНИ ТУРКЕСТАНА	13-19
<i>Хужаниязов Уктам Ешбаевич</i> ҚОРАҚАЛПОҚ ДАВЛАТ АКАДЕМИК МУСИҚАЛИ ТЕАТРИ МУСТАҚИЛЛИК ЙИЛЛАРИДА	20-25
<i>Saidaxmatov Sharifbek Toshpo'latovich</i> SURXONDARYO VA QASHQADARYO VILOYATLARIDA DEMOGRAFIK O'ZGARISHLAR, AHOLI BANDLIGI VA MIGRATSIYA JARAYONLARI	26-32
<i>Yakubov O'tkir Shermamatovich</i> XX ASRNING UCHINCHI CHORAGIDAGI IQTISODIY, IJTIMOIIY O'ZGARISHLAR VA ULARNING DEMOGRAFIK JARAYONLARGA TA'SIRI	33-37
<i>Саидбобоева Гулзора Нематжоновна</i> ЎРТА ОСИЁ ЭНЕРГЕТИКАЛАРИНИНГ I СЪЕЗДИ ХУСУСИДА	38-43
<i>Muminov Orifxuja</i> QIZILQUMNING LANDSHAFTI VA TARIXIY GEOLOGIYASI	44-49
<i>Avalova Gulshod Murodullayevna</i> HOJI BEKTOSH VALI – MUTASAVVUF FAYLASUF. HOJI BEKTOSH VALI MAJMUASI: TARIXI VA BUGUNGI KUNDAGI AHAMIYATI	50-55
<i>Айтмуратова Жанылсын Жалгасовна, Жамалов Нурлан Юсупович</i> БУЮК АЛЛОМАЛАРИМИЗНИНГ МЕРОСИНИ ЎРГАНИШ АСОСИЙ ВАЗИФАМИЗ	56-61
<i>Qurbonova Marg'uba</i> TIL SOHASIDAGI O'ZBEKISTON HUKUMATI SIYOSATI, O'ZBEK TILINING DAVLAT TILI SIFATIDAGI NUFUZINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI	62-68
<i>Shoto'rayeva Sitora Xudoyberdi qizi</i> BUXORO XONLIGIDA TOJIDDIN HASANXOJANING TUTGAN O'RNI VA IJTIMOIIY FAOLIYATI	69-72
<i>Убайдуллаева Моҳисадаф Суннатилла қизи</i> ҚЎҒИРЧОҚ ЎЙИН ЭНГ ҚАДИМГИ НОМОДДИЙ МАДАНИЙ МЕРОС СИФАТИДА	73-76
<i>Xoliqulov Rustam Sharipovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA KAMBAG'ALLIKNI QISQARTIRISH SOHASIDAGI AMALGA OSHIRILAYOTGAN CHORA-TADBIRLAR	77-82
<i>Fayziyev Farrux Uktamovich</i> IMKONIYATI CHEKLANGAN INSONLAR O'RTASIDA O'TKAZILADIGAN XALQARO SPORT MUSOBAQALARINING RIVOJLANISH TARIXI	83-90
<i>Азаматова Гулмира Байирбековна</i> МЕҲНАТ МИГРАНТЛАРИНИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ Қўллаб-қувватлашнинг АЙРИМ ЖИҲАТЛАРИ	91-96

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

<i>Nasirxodjayeva Dilafruz Sabitxanovna, Abduvohidov Behzod</i> ISHBILARMONLIK MUHITINI SHAKLLANTIRISHDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNI O'RNI	97-107
<i>Абдуллаев Алтинбек Янгибаевич, Холиёров Парда Саъдуллаевич</i> КОРХОНАЛАРДА ИНВЕСТИЦИЯЛАР ҲИСОБИНИНГ ИЛМИЙ-МЕТОДОЛОГИЯСИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ	108-124
<i>Payazov Murod Maksudovich</i> “O'ZBEKISTON TEMIR YO'LLARI” AJDA YO'LOVCHI TASHISH TIZIMINI MODERNIZATSIYALASH DAVR TALABI	125-131
<i>Юнусов Бегенч Мавланбердиевич</i> ИҚТИСОДИЁТ ТАРМОҚЛАРИДА ИШЛАБ ЧИҚАРИШ РИВОЖЛАНИШИНИ БАШОРАТЛАШ, УЛАРНИНГ МЕТОДОЛОГИК АСОСЛАРИ	132-143
<i>Qo'chqarov Baxtiyor Hoshimjanovich, Sayitbaev Shermirza Datkamirzaevich</i> KICHIK BIZNES VA TADBIRKORLIK SUBYEKTLARINI AYLANMA VOSITALARINI SHAKLLANTIRISHDAGI MUAMMOLAR VA RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI	144-151
<i>Мадрахимов Кахрамон Эгамберганович</i> МИНТАҚАВИЙ ИҚТИСОДИЙ СИЁСАТНИНГ СТРАТЕГИК УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ	152-161
<i>Palvaniyazov Anvar Amatovich</i> MAMLAKAT IQTISODIYOTIGA XORIJIY INVESTITSİYALARNI JALB ETISHDA INVESTITSION SIYOSATNING AHAMIYATI	162-165
<i>Raximbayev Akmal Azatboyevich</i> HUDUDLARDA SANOAT AGLOMERATSIYALARINI SHAKLLANTIRISH BO'YICHA XORIJIY TAJIRIBALARDAN FOYDALANISH	166-172
<i>Raxmanova Rushana</i> O'ZBEKISTONDA TURIZM RIVOJI VA KADRLAR TAYYORLASHDAGI MUAMMOLAR	173-178
<i>Xayrullayev Shaxram Yunus o'g'li</i> SAMARQAND VILOYATIDA XIZMAT KO'RSATISH SOHASINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI VA DINAMIKASI	179-186
<i>Qodirov Bahodir Tursunovich</i> “QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARI”NING O'ZBEKISTON IJTIMOIIY-IQTISODIY TARAQQIYOTIDAGI O'RNI	187-192
<i>Bekjanov Dilmurad Yuldashovich, G'oyibnazarov Muxammad Xamidbekovich</i> LIZING MUNOSABATLARINI RIVOJLANTIRISHDA SAMARALI MARKETING STRATEGIYALARINING AHAMIYATI	193-199
<i>Masharipova Durdona</i> RAQAMLI PLATFORMALARNING GLOBAL TASHQI SAVDOGA TA'SIRI: IMKONIYATLAR VA MUAMMOLAR	200-206
<i>Нурмухамедова Барно Исмаиловна, Урунова Гульнара Чарикулиевна</i> ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РЕАЛИЗАЦИИ ИНИЦИАТИВНОГО БЮДЖЕТИРОВАНИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	207-213

<i>Xidirova Marg'uba Rustamovna, Zakirov Asilbek Adilovich</i> KORPORATIV BOSHQARUV MEKANIZMLARI ORQALI AKSIYADORLIK JAMIYATINING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH	214-218
---	---------

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

<i>Ismoilov Maxamadixon</i> TALABALARDA FALSAFIY TAFAKKURNI SHAKLLANTIRISHNING DOLZARB MUAMMOLARI	219-223
<i>Shaydullayev Normuhammad</i> INSON VA JAMIYAT O'ZARO ALOQALARI: MUVOZANAT VA RIVOJLANISH	224-228
<i>Раджапбоева Хуршида Мақсудовна</i> ШАРОФ РАШИДОВ БАДИЙ-АДАБИЙ МЕРОСИДАГИ ЭСТЕТИК КЛИШЕНИНГ УНИКАЛ ЎЗИГА ХОСЛИГИ	229-233
<i>Abdullayeva Marhabo Uskinbayevna</i> YUSUF XOS HOJIB "QUTADG'U BILIG" ASARIDA AXLOQ MASALASI.....	234-239
<i>Ризаев Илҳом</i> ТАРТИБ ВА ХАОС: ЎЗ-ЎЗИНИ ТАШКИЛЛАШТИРИШ ҲОЯЛАРИНИНГ ТАРИХИЙ ТАДҚИҚИ	240-247
<i>Niyozova Nilufar</i> OQILONA TURMUSH SHAROITINI YARATISHDA OILANING O'RNI	248-252
<i>Usmonov Farrux</i> FAN ETIKASI TUSHUNCHASINING TIZIMLI TAHLILI	253-258
<i>Mirjavxarova Feruzaxon Usmonjonovna</i> AYOLLARNI QO'LLAB-QUVVATLASHNING IJTIMOY, IQTISODIY VA MADANIY ASOSLARI: TARIXDAN BUGUNGI KUNGACHA	259-266
<i>Primov Baxriddin Abdiraxmonovich</i> JAMIYAT BARQARORLIGINI TA'MINLASHDA MA'NAVIY VA G'OYAVIY MEKANIZMLAR	267-272
<i>Raxmankulov Farxod Raximkulovich</i> ISLOHOTLAR JARAYONIDA MULKDORLAR QATLAMINING MILLIY O'ZLIGINI ANGLASHINING O'ZIGA XOS JIHATLARI	273-278
<i>Asatov Sodiq Safarovich</i> YANGI O'ZBEKISTONDA MILLIY VA UMUMINSONIY QADRIYATLARGA PRAGMATIK YONDASHUVLARNING IJTIMOY-FALSAFIY TAHLILI	279-284
<i>Yusupova Feruza Zoyirovna</i> AXLOQIY TAFAKKURNING TAKOMILASHUVIDA AXLOQIY IDEALGA BO'LGAN EHTIYOJ	285-290
<i>Aripova Zulfiyaxon Solijonovna</i> SINERGETIKANING FALSAFIY VA IJTIMOY DUNYOQARASHGA TA'SIRI	291-296
<i>Saodatov Alimardon Abduraxmonovich</i> YOSHLARDA TABIAT IFLOSLANISHINI OLDINI OLISH VA UNI ASRAB AVAYLASH MADANIYATINI SHAKLLANTIRISH	297-302

<i>Matluba Abduqodirovna Abdalimova</i> FALSAFIY TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA ANALITIK VA KRITIK YONDASHUVLAR	303-307
<i>Safarova Tumaris Rustamkulovna</i> KOTIB CHALABIYNING SHARQ ILM-FAN TARAQQIYOTIDA TUTGAN O'RNI	308-312
<i>Турсунов Мухиддин Болтаевич</i> АФСОНАВИЙ ДУНЁҚАРАШНИНГ ЎЗИГА ХОС ХУСУСИЯТЛАРИ ВА УНИНГ ИНСОН ТАФАККУРИГА ТАЪСИРИ	313-316
<i>Mamanov Jamoliddin Abduraximovich</i> XRISTIANLIK DININING KELIB CHIQISHI VA G'ARB DAVLATLARIGA TARQALISHI	317-326
10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI	
<i>Karimova Ozodakhon Avazovna</i> LINGUOPRAGMATIC STUDY OF PHRASEOLOGICAL UNITS WITH A SOMATIC COMPONENT IN ENGLISH AND UZBEK LANGUAGES	327-338
<i>Sayfiddinova Gulnoza</i> MILLIY UYG'ONISH DAVRI QO'QON ADABIY MUHITIDAGI AYRIM TURKUM SHE'RLARNING JANRIY XUSUSIYATLARI	339-344
<i>Abdullayev Ziyodbek Mansurovich</i> O'ZBEK VA NEMIS TILLARI ANTROPONIMIKASIDA ZAMONAVIY TENDENSIYALAR: KONTRASTIV TAHLIL	345-352
<i>Otaboyeva Mazmuna Rahimovna</i> FE'LNING SEMANTIK VA GRAMMATIK KATEGORIYALARIDAGI DARAJALANISHI: O'ZBEK VA INGLIZ TILLARI MISOLIDA	353-359
<i>Алиева Эльвина, Темирова Озода</i> ПОВЕЛЕНИЯ И ПОБУДИТЕЛЬНЫЕ ВЫСКАЗЫВАНИЯ СО ЗНАЧЕНИЕМ ЖЕЛАНИЯ В ПОЭТИЧЕСКИХ ТЕКСТАХ В. Ф. ХОДАСЕВИЧА	360-365
<i>Norqobilov Sanjar Rahmat o'g'li</i> BADIIY TARJIMADA LEKSIK-GRAMMATIK TRANSFORMATSIYALAR TADQIQI (JON GRINNING "THE FAULT IN OUR STARS" ROMANINING O'ZBEK TILIGA TARJIMASI MISOLIDA)	366-372
<i>Maxmudova Farangiz Muzaffar qizi</i> SAID AHMAD HAJVIYALARIDA YUKLAMALARNING AHAMIYATI	373-378
<i>Abdumajitov Xurshid Alisher o'g'li</i> MULOQOT VA MADANIYAT SHARHIDAGI SPORT TILI	379-382
<i>Rajabova Karomat Chorshanbi qizi</i> TURKOLOGIYADA SO'ZLASHUV USLUBIGA DOIR IZLANISHLAR	383-389
<i>Abdujalilova Ruxshona Abdug'afforzoda</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA JINOIY LINGVISTIK BIRLIKLARNING SHAKLLANISHIDA STILISTIK VOSITALARNING O'RNI	390-396
<i>Xasanova Kamila Baxtiyorovna</i> STUDYING ETHNOGRAPHIC VOCABULARY IN THE UZBEK LANGUAGE	397-401
<i>Бобаева Шахноза</i> ОСОБЕННОСТИ ЯЗЫКОВЫХ ЕДИНИЦ В РЕЧИ	402-407

<i>Рузибаева Азиза Қаҳрамановна</i> АВАЗ ЎТАР ИЖОДИНИНГ ЎЗБЕК ТИЛИГА ТАЪСИРИ	408-413
<i>Umurzakova Aygul Umarovna</i> ARAB TILSHUNOSLIGIDA ZIYORAT TURIZMI TERMINOLOGIYASINING LINGVISTIK XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH JARAYONI	414-418
<i>Sobirova Nodirabegim Murodjon qizi, Egamberdiyeva Sarvinoz Esonali qizi</i> STILISTIK FIGURALARNING TARJIMADAGI O'ZIGA XOSLIGI	419-423
<i>Xo'jamberdiyeva Gavhar Ilhom qizi</i> INGLIZ TILIDA "CHILD" KONSEPTINI AKS ETTIRUVCHI NOMINATSIYALAR	424-427
<i>Мирзаева Феруза Самижоновна</i> ЎЗБЕК ХАЛҚ МАҚОЛЛАРИДА АНТРОПОНИМЛАРНИНГ ҚЎЛЛАНИЛИШИ	428-433
<i>Badalbayeva Maloxat Yulchiyevna</i> TRANSLATION FEATURES OF EMERGENCY TERMS IN ENGLISH AND UZBEK: A COMPARATIVE ANALYSIS	434-438
<i>Berdimurotova Sevara Maxmudovna</i> RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SOHASIDAGI O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDAGI NEOLOGIZMLARNING YASALISH USULLARI VA QO'LLANILISH XUSUSIYATLARI	439-444
<i>Po'latova Sarvinoz Botir qizi</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDA ZIDDIYATLI KOMMUNIKATSIYANING LIGVISTIK EKSPERTIZASI	445-449
<i>Aripova Saodat Taxiroyvna</i> INGLIZ VA O'ZBEK TILLARIDAGI HIKOYALAR TARJIMASINING LINGVOKULTUROLOGIK XUSUSIYATLARI	450-453
<i>Azamatova Gulnoza</i> THE GRAMMATICAL CATEGORY OF NUMBER IN THE GERMAN LANGUAGE	454-458
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Мухитдинова Фирюза</i> КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ И ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ОСНОВЫ РАЗВИТИЯ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОЙ ЗАЩИТЫ НАСЕЛЕНИЯ В НОВОМ УЗБЕКИСТАНЕ	459-465
<i>Imotniyozov Doniyorbek Baxtiyor o'g'li</i> MULKNI BEGONALASHTIRISH SHARTNOMALARIGA OID KONSEPTUAL YONDASHUVLAR	466-470
<i>Ёкубов Шухратжон Восиджон угли</i> ИСКУССТВЕННЫЙ ИНТЕЛЛЕКТ КАК АВТОР И ИЗОБРЕТАТЕЛЬ: АНАЛИЗ ПРАВОВОЙ ЗАЩИТЫ ПРОИЗВЕДЕНИЙ И ИЗОБРЕТЕНИЙ, СОЗДАННЫХ ИИ, В РАМКАХ АВТОРСКОГО ПРАВА И ПАТЕНТНОГО ПРАВА	471-477
<i>Худайбердиева Мафтуна Зафар кизи</i> ОБЕСПЕЧЕНИЕ ПРАВА ДЕТЕЙ НА БЕСПЛАТНОЕ И КАЧЕСТВЕННОЕ ОБРАЗОВАНИЕ: МЕЖДУНАРОДНЫЕ ДОСТИЖЕНИЯ И АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ	478-483
<i>Begimov Rufat Musurmonovich</i> KONSTITUTSIYA – HUQUQ VA ERKINLIKLARIMIZ KAFOLATI	484-488
<i>Миножиддинов Абдурасул Баходирович</i> АЛИМЕНТ МАЖБУРИЯТЛАРНИНГ АЙРИМ МАСАЛАЛАРИ	489-494

<i>Иброҳимов Азимжон Абдумумин угли</i> “ЎЗБЕКИСТОН ФУҚАРОЛИК ҚОНУНЧИЛИГИДА КОРПОРАТИВ МУНОСАБАТЛАРГА ОИД ҚОИДАЛАРНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ: КОНЦЕПТУАЛ ЁНДАШУВ”	495-500
<i>Koryog'diyev Bobur Umidjon o'g'li</i> O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI FUQAROLIK KODEKSINING YANGI TAHRIRI LOYIHASI BIRINCHI BO'LIM 6-BOBIDAGI KONSEPTUAL MASALALAR TAHLILI	501-507
<i>Ғайбуллаев Соҳибжон Ғайбуллаевич</i> ИЖАРА ШАРТНОМАСИГА ОИД ҚОНУНЧИЛИКНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ БЎЙИЧА АЙРИМ ЁНДАШУВЛАР	508-514
<i>Саидов Бобур Бахромжонович</i> ГРАЖДАНСКО-ПРАВОВЫЕ МЕХАНИЗМЫ ЗАЩИТЫ ПЕРСОНАЛЬНЫХ ДАННЫХ ПОЛЬЗОВАТЕЛЕЙ В ВЕБ-РАЗРАБОТКАХ	515-524
<i>Асадов Шаҳриддин Фахриддинович</i> РАҚАМЛИ ТЕХНОЛОГИЯЛАР АСОСИДА МАСЛАҲАТ ХИЗМАТЛАРИ КЎРСАТИШНИ ФУҚАРОЛИК-ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ	525-529
<i>Ганиев Нихолбек Валиевич</i> НОТИЖОРАТ КОРПОРАТИВ ТАШКИЛОТЛАР	530-536
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	
<i>Ortiqova Nargiza Akramovna</i> O'QUVCHILARDA TARBIYAVIY QADRIYATLAR MANBALARI VOSITASIDA UZLUKSIZ MA'NAVIY TARBIYANI OSHIRISHGA QARATILGAN SAMARALI PEDAGOGIK TEKNOLOGIYALAR	537-541
<i>Jamalova Nargiza Ulug'bek qizi</i> PEDAGOGIKA VA GUMANITAR FANLARINING JAMIYATDA TA'LIMNING O'ZGARISHI VA RIVOJLANISHIDA TUTGAN O'RNI	542-547
<i>Norboyev Nabijon Narziqulovich</i> SHAHMAT O'YININING SHAXS INTELEKTUAL SIFATLARINI SHAKLLANTIRISHGA TA'SIRI	548-553
<i>Batirov Behzod Baratovich</i> FIZIKA TA'LIM MAZMUNINI TABAQALASHTIRISHNING O'ZIGA XOSLIGI	554-559
<i>Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna</i> GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI	560-564
<i>Xalilov Lenar Shevketovich</i> BO'LAJAK TASVIRIY SAN'AT O'QITUVCHILARIGA INNOVATSION O'QITISH USULLARINING SAMARADORLIGI VA PEDAGOGIK SHAROITLARI	565-569
<i>Turdimurodov Dilmurod Yo'ldoshevich</i> MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALAR JISMONIY TARBIYASINING PEDAGOGIK SHARTLARI	570-575
<i>Ernazarov G'olibjon Ne'matovich</i> JISMONIY YUKLAMADAN CHARCHASH VA QAYTARILISH DAVRLARINING FIZIOLOGIYASI	576-580
<i>Xudaykulova Dilbarxon Zokirovna, Erkinova Dilshoda Sherali qizi</i> BOLALARDA TADQIDIY FIKRLASH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHGA QARATILGAN PEDAGOGIK JARAYONNING ASOSIY XUSUSIYATLARI	581-586

<i>Eshdavlatov Abdullo Boybo'ri o'g'li, Uralov Sardor Abdulla o'g'li</i> TALABALARNING VOLEYBOL MASHG'ULOTLARIDA TEXNIK TAYYORGARLIGI	587-593
<i>Maxmudov Qudratbek Shavkat o'g'li</i> INGLIZ TILINI O'QITISHDA TALABALARNING MADANIYATLARARO MULOQOT KOMPETENSIYASINI TIL ELEMENTLARI ORQALI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	594-607
<i>Mirzaeva Kamola Uralovna</i> THE ROLE OF THE FAMILY INSTITUTE IN EDUCATING A PROFESSIONAL GENERATION	608-612
<i>Tursunboyeva Mukhlisa Anvar kizi</i> BILINGUALISM AS A PROMISING FORM IN CHILDREN'S EDUCATION	613-619
<i>Ҳақназарова Нулуфар Қуранбоевна</i> ТАЪЛИМ ТРАНСФОРМАЦИЯСИ ШАРОИТИДА ПЕДАГОГ КАДРЛАР МАЛАКАСИНИ ОШИРИШНИНГ ПЕДАГОГИК ТИЗИМИНИ СТРУКТУРАВИЙ-ФУНКЦИОНАЛ ТАЪМИНОТИ	620-625
<i>Sheraliyeva Shahnoza Usmanovna</i> INGLIZ TILIDA TALABALAR YOZISH KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISHDA TURLI YOZMA MATN NAMUNALARINI TAHLIL QILISHGA QARATILGAN MASHQLARNING AHAMIYATI	626-633
<i>Джанабаева Адина</i> ВОЗМОЖНОСТИ ЦИКЛА ПЕДАГОГИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА	634-641
<i>Xoliqnazarov Azamat Begaliyevich</i> TALABALARNING JISMONIY TARBIYA MASHG'ULOTLARIDA KUCH QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH	642-646
<i>Elboyeva Shaxnoza</i> QASHQADARYO VILOYATIDA PEDAGOGIKA FANINING RIVOJLANISHIDA XOTIN-QIZLARNING O'RNI	647-651
<i>Садиев Валижон</i> СОВРЕМЕННЫЕ ПОДХОДЫ К СОВЕРШЕНСТВОВАНИЮ ПЕДАГОГИЧЕСКИХ УСЛОВИЙ РАЗВИТИЯ ПАТРИОТИЧЕСКИХ КАЧЕСТВ УЧАЩИХСЯ В УСЛОВИЯХ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ	652-657
<i>Pulatova Muhabbat Egamberdievna</i> UZLUKSIZ KASBIY RIVOJLANTIRISH JARAYONIDA O'QITUVCHILARDA INNOVATSION KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISH STRATEGIYASI	658-663

Received: 10 November 2024
Accepted: 15 November 2024
Published: 25 November 2024

Article / Original Paper

THEORETICAL FOUNDATIONS OF THE GENDER METHOD

Razzokova Mahlyo Kasimjonovna,

Senior lecturer of the International Nordic University

E-mail: mahliyoqosimjonovna06@gmail.com

Abstract. This article discusses issues related to gender education and gender socialization, and highlights changes in traditional stereotypes of behavior of men and women in modern society. The importance of gender education in the upbringing and education of children taking into account their gender is emphasized, and it is also noted that the preschool education system has a negative impact on the development of children, regardless of their gender. The process of gender socialization includes cognitive, emotional and behavioral aspects, and gender identity is formed throughout a person's life under the influence of the cultural system of society. The article emphasizes the need to take into account gender characteristics in the practice of raising children.

Keywords: gender socialization, traditional (patriarchal) socialization, modern (alternative) socialization, gender education, developmental psychology, psychophysiological differences, gender role conflicts, preschool period, feminization, gender-atypicals, bipolar construction.

GENDER METODINING NAZARIY ASOSLARI

Razzoqova Mahliyo Qosimjonovna,

Xalqaro Nordik universiteti katta o'qituvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqola zamonaviy jamiyatda erkak va ayol xatti-harakatlarining o'zgaruvchan an'anaviy stereotiplarini ta'kidlab, gender ta'limi va gender sotsializatsiyasi bilan bog'liq masalalarni muhokama qiladi. Unda bolalarni jinsiga qarab tarbiyalash va o'qitishda gender ta'limining ahamiyati ta'kidlanib, maktabgacha ta'lim tizimida jinsidan qat'i nazar, bolalar rivojlanishiga salbiy ta'sir ko'rsatishi qayd etilgan. Gender sotsializatsiyasi jarayoni kognitiv, hissiy va xulq-atvor jihatlari o'z ichiga oladi va gender o'ziga xosligi jamiyatning madaniy tizimi ta'sirida shaxsning butun hayoti davomida shakllanadi. Maqolada bolalarni tarbiyalash amaliyotida gender xususiyatlarini hisobga olish zarurligi ta'kidlangan.

Kalit so'zlar: gender sotsializatsiyasi, an'anaviy (patriarxal) sotsializatsiya, zamonaviy (muqobil) sotsializatsiya, jins ta'limi, rivojlanish psixologiyasi, psixofiziologik farqlar, gender roli ziddiyatlari, maktabgacha bolalik davri, feminizatsiya, gender-atipiklar, bipolyar konstruksiya.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI9Y2024N86>

Kirish. Zamonaviy jamiyatda sodir bo'layotgan ijtimoiy o'zgarishlar erkak va ayol xatti-harakatlarining an'anaviy stereotiplarini yo'q qilishga olib keldi. Qadriyat yo'nalishlarining markazi insonning individualligi, jinsidan qat'i nazar, o'zini-o'zi anglash yo'llarini tanlash erkinligi berildi. Gender munosabatlarining demokratlashuvi gender rollarining chalkashligiga, erkaklarning feminizatsiyasiga va ayollarning erkaklashuviga olib keldi. Hozirgi vaqtda o'z qadriyatlaridan kelib chiqib o'zligini anglagan va o'z o'rnini va gender rollarida adolatli yondashuv deb bilgan vakillar bugungi kundagi gender muammosini odatiy hol deb

hisoblamaydi. Chunki bu muammo sababli “ayol” va “erkak” kasblari o’rtasidagi chegaralar xiralashganini kuzatishimiz mumkin.

Adabiyotlar tahlili va metodologiyasi. N.K. Radina va E.Yu. Tereshenkov gender sotsializatsiyasining mazmunini bir qutbda “an’anaviy (patriarxal) sotsializatsiya”, ikkinchisida esa “zamonaviy (muqobil) sotsializatsiya” mavjud bo’lgan bipolyar konstruktsiya yordamida ko’rib chiqilishi mumkinligiga e’tibor qaratadi.

Gender ta’limi — bolalarda haqiqiy erkaklar va ayollar haqida g’oyalarni shakllantirish va bu insonning normal va samarali ijtimoiylashuvi uchun zarurdir. Pedagoglar va ota-onalarning ta’siri ostida maktabgacha yoshdagi bola jinsiy rolni yoki insonning xatti-harakatlarining gender modelini o’rganishi kerak, shunda u ayol yoki erkak sifatida aniqlanadi[1].

Ba’zi erkaklar, o’z navbatida, nikohda to’g’ri rol o’ynash qobiliyatini yo’qotadilar, ular asta-sekin “iste’molchi”ga aylanadi va ular bolalarni tarbiyalash uchun barcha mas’uliyatni ayollarning yelkasiga yuklaydilar.

Ushbu o’zgarishlar fonida bolalarning ichki psixologik pozitsiyalari ham o’zgaradi: qizlar tajovuzkor va qo’pol bo’lib qoladilar, o’g’il bolalar esa ayollik xatti-harakatlarini qabul qiladilar. Shuni ta’kidlash mumkinki, ko’plab qizlarda kamtarlik, muloyimlik, sabr-toqat yetishmaydi va nizoli vaziyatlarni tinch yo’l bilan hal qilishni bilishmaydi. O’g’il bolalar, aksincha, o’zlarini himoya qilishni bilmaydilar, jismonan zaif, chidamlilik va hissiy barqarorlik yo’q, qizlarga nisbatan xulq-atvor madaniyati yo’q.

Shunday qilib, hozirgi vaqtda dolzarb muammo bolani uning jinsiga mos ravishda tarbiyalash va o’qitishdir, ya’ni, gender ta’limi. Gender ta’limi — jamiyat tomonidan o’z fuqarolariga biologik jinsga qarab taklif qilinadigan erkak va ayol rollari, xatti-harakatlari, faoliyati va shaxsning psixologik va pedagogik xususiyatlarini qurish uchun ijtimoiy-madaniy mexanizmlarni shakllantirishning tashkil etilgan va maqsadli jarayonidir.

Muhokama va natijalar. Zamonaviy maktabgacha ta’lim tizimi, maktabgacha yoshdagi bolalarni tarbiyalash, o’qitish va rivojlantirish bo’yicha kompleks dasturlar jinsga e’tibor bermasdan qurilgan, bu yerda faqat ma’lum bir yoshdagi bola ham qizlar, ham o’g’il bolalar uchun umumiy rivojlanish standartlari mavjud.

Natijada, tarbiya va ta’lim mazmuni ma’lum bir yoshdagi o’g’il-qizlarga emas, balki bolalarning yoshi, psixologik va pedagogik xususiyatlariga qaratilgan bo’lib, olimlarning fikriga ko’ra, ular bir-biridan farq qiladi:

- jismoniy rivojlanish va ijtimoiy xulq-atvorda;
- intellektual va vizual-fazoviy qobiliyatlari va muvaffaqiyat darajasida;
- tajovuzning namoyon bo’lishida va boshqalar[2].

O’qitishda gender yondashuvi zarur, chunki o’g’il va qiz bolalar rivojlanishining barcha jihatlarini tezligi va mazmuni bilan farqlanadi. “Hozirgi kunda gendersiz ta’lim xavotir uyg’otadi, chunki qizlar va o’g’il bolalar o’rtasidagi psixologik va fiziologik farqlar hisobga olinmaydi va jinsni aniqlash jarayoni murakkablashadi. Bolalarni tarbiyalash va rivojlantirish, gender xususiyatlarini hisobga olgan holda, bolalarda qizlar va o’g’il bolalarning kundalik hayotda, nozik daqiqalarda muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiradi, shuningdek, sinfdagi ba’zi gender jihatlarini ularning psixofiziologik farqlarini hisobga olishga imkon beradi.

Maktabgacha yoshdagi bolalik davri — bu tarbiyalanuvchilar va ota-onalar bolani tushunishlari va agar biz erkaklar va ayollarni tarbiyalamoqchi bo’lsak, unga jinsi tomonidan

berilgan noyob imkoniyatlarni aniqlashga yordam berishlari kerak bo'lgan davrdir. Gender barqarorligini shakllantirishning eng muhim davrida qizlar va o'g'il bolalar maktabgacha ta'lim tashkilotida uzoq vaqt davomida faqat ayollar ta'siriga duchor bo'ladilar.

Ko'pgina olimlar gender ta'limi masalalarini ta'lim sohalaridan biri deb bilishadi. Ular maktabgacha yoshdagi bolalik davrida dunyoning turli mamlakatlarida yashovchi barcha bolalar gender rolini o'zlashtira boshlashlarini aniqladilar: 2-3 yoshga kelib, bolalar o'zlarining qiz yoki o'g'il ekanligini tushuna boshlaydilar va mos ravishda o'zlari 4 yoshdan 7 yoshgacha bo'lgan davrda gender barqarorligi shakllanadi: bolalar "jins" o'zgarmasligini tushunishadi: o'g'il bolalar erkaklarga, qizlar esa ayollarga aylanadi va bu jins vaziyatga yoki shaxsiy xohishlarga qarab o'zgarmaydi[6].

Maktabgacha yoshdagi gender sotsializatsiya jarayonini o'rganish, uning kelib chiqishi va bu jarayonga ta'sir qiluvchi shart-sharoitlar alohida qiziqish uyg'otadi. Gender sotsializatsiyasi — bu erkaklar va ayollarning jamiyatdagi o'rni, mavqeyi va maqsadi haqidagi madaniy g'oyalarga muvofiq normalar, xatti-harakatlar qoidalari va ijtimoiy munosabatlarni o'zlashtirish jarayoni. Qoida tariqasida, jamiyat genderga xos xatti-harakatlar shakllarini ma'qullaydi va gender-atipiklarini qoralaydi.

Shunday qilib, mukofot olish istagi insonni biologik jinsga mos keladigan xatti-harakatni amalga oshirishga undaydi. Agar kutilgan va amalga oshirilgan xatti-harakatlar shaxsning ichki ehtiyojlariga mos kelmasa, gender roli ziddiyatlari paydo bo'ladi. Ya'ni, ayolning onalik rolini bajarishi kutiladi. Agar ayol ona bo'lishga intilmasa, u ijtimoiy qoralashni his qiladi va rol ziddiyatiga ega.

An'anaviy sotsializatsiya erkaklar va ayollar o'rtasidagi qat'iy gender tabaqalanishini, erkaklar va ayollarning iyerarxik tuzilgan maqomlarini nazarda tutadi. Ijtimoiylashtirishning ushbu modeli qadimiy tarixga ega bo'lib, bu qisman bizning davrimizda juda keng tarqalishiga imkon beradi. Zamonaviy sotsializatsiya, aksincha, gender tabaqalanishi va qutblanishning yo'qligini nazarda tutadi. Ijtimoiylashuvning qutbli variantlari kamdan-kam uchraydi, lekin umuman jamiyatda an'anaviy sotsializatsiya istagi mavjud.

Muvofiqlik, ya'ni, gender sotsializatsiya mexanizmi sifatida insonning o'zining dastlabki baholarini boshqalarning fikri ta'sirida o'zgartirishga moyilligi bolalarga qaraganda kattalarga xosdir. Kattalar ko'pincha (ba'zan ongsiz ravishda) umumiy qabul qilingan gender me'yorlariga moslashadi. Masalan, erkaklar kalta sochni o'ziga yarashgani yoki yoqtirgani uchun emas, balki odat bo'lgani uchun qilishadi, erkak shunday ko'rinishi kerak. Ayollar uy ishlarining ko'p qismini bajaradilar, chunki bu jamiyat tomonidan qabul qilinadi va ayol yaxshi uy bekasi bo'lishi kerak, deb ishoniladi.

Taklif va ishontirish ko'pincha ota-onalar tomonidan bolaga ta'sir qilish usullari sifatida qo'llaniladi. Taklif — bu hissiy sohaga ta'sir qilish. Ota-onalar ko'pincha mantiqqa murojaat qilmasdan, o'z farzandiga gender xarakterli xulq-atvor namunalarini yuklaydilar va taqiqlar tizimini yaratadilar. Misol uchun, ota-onaning "ozoda bo'l, sen qizsan" degan bahsi taklifdan boshqa narsa emas, chunki nima uchun qiz toza bo'lishi kerak va o'g'il bo'lmasligi kerak degan mantiqiy dalil yo'q. Sudlanish, aksincha, mantiqqa murojaat qilishni o'z ichiga oladi. "Onamga yordam bering," deydi ular qizga, "o'z oilangiz bo'lganida yaxshi uy bekasi bo'lish uchun ovqat pishirishni o'rganishingiz kerak". Bunday holda, uy xo'jaligini ayol boshqarishi kerakligi haqida hukm chiqariladi va qiz haqiqiy ayol bo'lishni o'rganishi kerakligiga ishonch hosil qiladi.

Gender psixologiyasining asosiy vazifasi insonning gender o'ziga xosligini shakllantirish jarayonini tahlil qilishdir, ya'ni, o'g'il va qizlar qanday qilib genderga xos xulq-atvorni namoyon etuvchi kattalar bo'lib yetishishini tushunish. Shaxsning gender o'ziga xosligini shakllantirish va gender rolini o'zlashtirish jarayonini tushuntirish uchun psixologik nazariyalar ham, genderga yo'naltirilgan maxsus nazariyalar ham qo'llaniladi.

Bolaning psixologik jinsini shakllantirish, aqliy gender (jinsiy) farqlar va gender (jinsiy rol) farqlash masalalarini o'z ichiga olgan gender sotsializatsiyasi muammosi psixologiya, sotsiologiya, biologiya, tibbiyot, pedagogika va boshqalar kabi fanlarning kesishmasida joylashgan.

Shaxs nazariyasining asosiy pozitsiyasi shundaki, shaxs sotsializatsiya jarayonida o'z muhitining madaniy namunalarini, uning me'yorlari va qadriyatlarini, g'oyalari va stereotiplarini o'zlashtiradi. Ijtimoiylashuv hayot davomida davom etadi.

Gender sotsializatsiyasi uchta jihatni o'z ichiga oladi: kognitiv, hissiy, xulq-atvor. Kognitiv komponentga erkaklar va ayollar o'rtasidagi farqlar haqidagi bilimlar, tipik rolli xatti-harakatlarning mazmuni haqidagi g'oyalar kiradi (metodologiya: D. N. Isaev, V. E. Kagan, I. S. Kon, T. A. Repina).

Emotsional jihat gender – rol imtiyozlari, qiziqishlar, qiymat yo'nalishlari, baholashga bo'lgan reaksiyalar, erkaklik va ayollik xususiyatlarini shakllantirish bilan bog'liq his-tuyg'ularning namoyon bo'lishini o'z ichiga oladi (metodologiya: D. V. Kolesov, A. E. Olshannikova, N. B. Selverova, T. P. Koh).

Xulq-atvor komponenti xulq-atvorning tipik gender modelini assimilyatsiya qilishni ko'rib chiqadi (metodologiya: I. S. Kon, D. V. Kolesov, N. V. Plisenko, T. A. Repina). Gender o'ziga xosligi insonning butun hayoti davomida shakllanadi, chunki shaxs o'zi yashayotgan jamiyatning jinsining madaniy tizimini — gender sotsializatsiyasi jarayonida o'zlashtiradi. Gender sotsializatsiyasining mazmuni jamiyatning ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish darajasi, madaniy xususiyatlar va shaxsning o'ziga xos turmush tarzi bilan belgilanadi.

Shu bilan birgalikda maktabgacha ta'lim tashkilotlaridagi yo'l qo'yilayotgan xatolar tufayli, bolalarning xulq-atvor va his-tuyg'ularidagi buzilishlarga ko'p duch kelinmoqda. Bolalarga majburiy ta'lim va tarbiya bilan gender identifikatorini singdira olmasligimizni allaqachon anglash vaqtimiz keldi.

Xulosa. Birinchidan, maktabgacha ta'lim tashkilotlari bolalarning gender xususiyatlarini hisobga olgan holda tarbiyalash va rivojlantirish dasturlarini ishlab chiqishlari kerak. Chunki bu bolalarda qizlar va o'g'il bolalarning kundalik hayotda muloqot qilish qobiliyatini rivojlantiradi.

Ikkinchidan, gender ta'limi jarayonida bolalarning psixologik va fiziologik farqlarini hisobga olish zarur, shuning uchun davlat tomonidan beriladigan choyshablar-u, rangli stulchalarga ham alohida gender yondashuvini qo'llash muhimdir.

Uchinchidan, maktabgacha ta'lim tizimida gender sotsializatsiyasi jarayonini o'rganish va uning ta'sirini tahlil qilish masalalarida tarbiyachilar uchun maxsus darslar o'tilishi shart.

Adabiyotlar/Литература/References:

1. Bondarenko R.A. O'smirlarning jinsiy-rol sotsializatsiyasining pedagogik shartlari. – Yaroslavl. 1999. – 165 b.
2. Bujigeeva M.Y. Ta'limning boshlang'ich bosqichida bolalarning gender xususiyatlari. Pedagogika. – 2002.

3. Doronova T.N. Oilada va bolalar bog'chasida 3-4 yoshli qizlar va o'g'il bolalar: maktabgacha ta'lim muassasalari uchun qo'llanma. – Moskva: Linka - Press, 2009.
4. Ishmuhammedov R, Abduqodirov A. Ta'limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Fan, 2008.
5. Khaliqnazarovna, A. N. (2019). FORMATION OF A HEALTHY LIFESTYLE IN THE FAMILY OF PRESCHOOL CHILDREN. European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol, 7(12).
6. Konovalchik E.A., Smotritskaya G.E. Talabalarning gender madaniyatini tarbiyalash. – Minsk: Milliy ta'lim instituti, 2008.
7. Repina T.A. Bolalarning gender-rol sotsializatsiyasi muammosi. – Moskva: Moskva psixologik va ijtimoiy instituti nashriyoti, 2004.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

IJTIMOIIY-GUMANITAR FANLARNING DOLZARB MUAMMOLARI

№ S/9 (4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

“Ijtimoiy-gumanitar fanlarning dolzarb muammolari” elektron jurnali 2020-yil 6-avgust kuni 1368-sonli guvohnoma bilan davlat ro'yxatiga olingan.

Muassis: “SCIENCEPROBLEMS TEAM”
mas'uliyati cheklangan jamiyati

Tahririyat manzili:

100070. Toshkent shahri, Yakkasaroy tumani, Kichik Beshyog'och ko'chasi, 70/10-uy. Elektron manzil:

scienceproblems.uz@gmail.com

Bog'lanish uchun telefon:

(99) 602-09-84 (telegram).